

CHUẨN MỤC GIÁ TRỊ ĐẠO ĐỨC "TRUNG VỚI NƯỚC, HIẾU VỚI DÂN" CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH TRONG GIAI ĐOẠN CÁCH MẠNG MỚI

NGUYỄN THẾ TRI*

LỊCH sử của dân tộc ta là lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước, xây đắp Tổ quốc Việt Nam thống nhất, hùng cường. Trong quá trình lịch sử đó, nhiều luồng văn hóa, đạo đức trên thế giới, nhất là học thuyết Nho giáo của Khổng Tử, mà xương sống của nó là *thuyết trung quân* đã du nhập vào nước ta, nhưng chẳng những chúng không thể đồng hóa được nền văn hóa, cốt cách con người Việt Nam, mà trái lại nhân dân ta, trước hết là các nhà nho yêu nước tiếp thu, chọn lọc, cải biến chúng cho thích hợp với cuộc đấu tranh chống kẻ thù xâm lược, không ngừng làm phong phú hơn nền văn hóa truyền thống của mình.

Theo quan niệm cũ, chữ *trung* là đạo thờ vua, chữ *hiếu* là đạo thờ cha mẹ. Tuy đường đạo này có ưu điểm là răn dạy con người luôn biết "tu dưỡng đạo đức cá nhân", nhưng lại có nhiều yếu tố chật hẹp, không phù hợp với cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Vì thế, qua các thời kỳ lịch sử, ông cha ta đã tiếp biến những khái niệm của Nho giáo, trước hết là chữ *trung*, chữ *hiếu* để chọn lọc, tiếp thu những mặt tích cực, gạt bỏ những mặt hạn chế, từng bước bổ sung, phát triển ngày càng hoàn thiện khái niệm này cho phù hợp với đặc điểm

tâm lý, cốt cách con người Việt Nam. Những mẫu hình về phẩm chất *trung, hiếu* của người Việt Nam luôn mang tính nhân bản và đậm đà bản sắc dân tộc. Trên nền tảng truyền thống yêu nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nâng ý nghĩa, phẩm chất của khái niệm *trung* ở đây là *trung với nước, hiếu là hiếu với dân*; cải biến, đổi mới thang bậc giá trị cũ thành chuẩn mực giá trị đạo đức mới - đạo đức cách mạng ở phạm vi rộng lớn hơn. Tư tưởng *trung, hiếu* trên đây của Hồ Chí Minh được ví như C.Mác, Ph. Ăng-ghen đã sử dụng phép biện chứng duy tâm của Ph. Hê-ghen và đảo lại thế đứng của phép biện chứng ấy.

Chuẩn mực đạo đức "Trung với nước, hiếu với dân" theo Hồ Chí Minh cũng chính là giá trị tư tưởng "ái quốc, ái dân". Khi nước mất, nhà tan thì mọi người có tinh thần yêu nước, có tinh thần dân tộc phải tìm đường cứu nước, cứu dân. Khi có nền độc lập dân tộc, nếu lúc đất nước bị lâm nguy, phải quyết tâm bảo vệ giang sơn gấm vóc của tổ tiên để lại với tinh thần "Quyết tử cho Tổ quốc quyết sinh", "Thà hy sinh tất cả chứ không chịu mất nước, không

* PGS, TS, Ủy viên Ban Chấp hành Trung ương Đảng, Thượng tướng, Giám đốc Học viện Quốc phòng

chịu làm nô lệ", "Không có gì quý hơn độc lập, tự do". Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nêu một tấm gương mẫu mực trong thực hành chuẩn mực đạo đức "trung với nước, hiếu với dân". Người ra đi tìm đường cứu nước không phải để vinh thân, phì gia mà là để cứu nước, cứu dân. Cuộc đời hoạt động cách mạng của Người là cả quá trình đấu tranh, cống hiến cho Đảng, cho cách mạng, vì hạnh phúc của nhân dân, nên "hy sinh" không lập gia đình riêng. Người nói: "tôi không có gia đình, cũng không có con cái. Nước Việt Nam là gia đình của tôi. Tất cả thanh niên Việt Nam là con cháu của tôi. Mất một thanh niên thì hình như tôi đứt một đoạn ruột"⁽¹⁾. Khi vận mệnh đất nước "ngàn cân treo sợi tóc", Người nói: "Đồng bào Nam Bộ là dân nước Việt Nam. Sông có thể cạn, núi có thể mòn, song chân lý đó không bao giờ thay đổi!"⁽²⁾. Trong chế độ Việt Nam dân chủ cộng hòa, làm Chủ tịch nước cho đến lúc "đi xa", Người tuyệt đối không nhận quyền lực về mình theo lối trung quân. Cái vĩ đại của Hồ Chí Minh là xác định mọi quyền lực đều thuộc về nhân dân còn mình chỉ là người "đầy tớ thật trung thành", hết lòng phục vụ Tổ quốc, phụng sự nhân dân.

Trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và chống đế quốc Mỹ, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam và Chủ tịch Hồ Chí Minh, chuẩn mực đạo đức "trung với nước, hiếu với dân" đã phát triển lên một chất lượng mới, một tầm cao mới; lòng yêu nước quên mình đã được thể hiện ở những tấm gương sáng chói của hàng ngàn anh hùng liệt sỹ, của hàng triệu quần chúng nhân dân thuộc mọi tầng lớp, các lứa tuổi, ở cả tiền tuyến và hậu phương, tạo thành sức mạnh tổng hợp làm nên những chiến công hiển hách, đưa Việt Nam lên hàng các dân tộc đi tiên phong chống chủ nghĩa thực dân, đế quốc trên thế giới trong thế kỷ XX.

Từ khi đất nước được hoàn toàn giải phóng, cả nước thống nhất đi lên chủ nghĩa xã hội, bên cạnh những mặt tốt cần tiếp tục phát huy, có không ít những phẩm giá đạo đức bị xói mòn, suy giảm nghiêm trọng. Chủ nghĩa cá nhân ích kỷ, lối sống thực dụng chạy theo đồng tiền, nạn tham nhũng, buôn gian, bán lận... đang có chiều hướng phát triển. Trong công cuộc đổi mới, phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, trước xu thế mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế, chúng ta phải làm những việc lớn rất mới mẻ, trong đó có những việc còn phải tiếp tục nghiên cứu. Vấn đề bảo đảm độc lập chủ quyền và lợi ích quốc gia, dân tộc luôn là vấn đề thời sự nóng hổi. Các nước tư bản phát triển có nhiều lợi thế trong cạnh tranh thương mại, các nước chậm phát triển dễ bị thua thiệt nhiều mặt; mục tiêu các nước tư bản theo đuổi không dừng lại ở việc cướp đoạt lợi nhuận mà họ còn tìm cách chi phối, khống chế thị trường thế giới, mưu toan cột chặt nền kinh tế các nước đi theo quỹ đạo tư bản chủ nghĩa.

Những năm gần đây, dưới sự lãnh đạo đúng đắn của Đảng và sự quản lý của Nhà nước, thành phần kinh tế nhà nước đang có nhiều cố gắng vượt qua thách thức, vươn lên đóng vai trò chủ đạo trong nền kinh tế quốc dân. Thành phần kinh tế tư bản tư nhân đã và đang chiếm một tỷ trọng đáng kể, hàng ngàn công ty liên doanh với tư bản nước ngoài và công ty tư bản, tư nhân trong nước đang phát triển với nhiều quy mô khác nhau. Để khuyến khích làm giàu chính đáng, Đảng và Nhà nước đã tạo điều kiện cho nhiều người, trong đó có một bộ phận cán bộ, đảng viên làm giàu một cách chính đáng. Tất cả những cố gắng đó đã góp phần

(1) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995, t 5, tr 40

(2) Hồ Chí Minh: *Sách*, t 4, tr 246

khắc phục những mặt yếu kém của thời kỳ quan liêu, bao cấp, làm cho bộ mặt của nền kinh tế nước nhà không ngừng khởi sắc. Tuy nhiên, trong xã hội đang có sự phân hóa giàu nghèo, một bộ phận nhân dân, đặc biệt là nhân dân lao động, đồng bào các dân tộc vùng sâu, vùng xa vẫn còn đói nghèo, đời sống kinh tế gặp nhiều khó khăn, bức xúc. Tiêu cực xã hội phát triển, lối sống tư sản trỗi dậy. Vì lợi nhuận người ta buôn gian, bán lận, lừa đảo, rút ruột công trình, ăn cắp tài sản quốc gia. Không ít người đã giảm sút ý chí chiến đấu, thiếu tinh thần trách nhiệm, kém gương mẫu, thoái hóa, biến chất, dùng tiền để chạy chức, chạy quyền, hám danh, trục lợi, sống xa dân và bằng cách đó họ đang tiến sâu và leo cao trong bộ máy công quyền là những việc đáng lo ngại. Nghị quyết Trung ương 5, khóa VIII đánh giá: "nạn tham nhũng, dùng tiền của Nhà nước tiêu xài phung phí, ăn chơi sa đọa không được ngăn chặn có hiệu quả. Hiện tượng quan liêu cửa quyền, sách nhiễu nhân dân khá phổ biến". Nghị quyết Trung ương 6 (lần 2), khóa VIII tiếp tục nhấn mạnh: "Tình trạng tham nhũng và tệ nạn xã hội chưa ngăn chặn được. Tình trạng "móc ngoặc", "chạy chọt" đang phát triển; kiểu sống xa hoa, hưởng lạc không phải là trường hợp cá biệt".

Vậy trong điều kiện mới hiện nay, chuẩn mực giá trị đạo đức "trung với nước, hiếu với dân" của Chủ tịch Hồ Chí Minh có thực hiện được không và thực hiện như thế nào. Với tư cách là những người đảng viên cộng sản, chúng ta khẳng định, chuẩn mực giá trị đạo đức ấy sẽ được thực hiện thắng lợi, vì nó tiếp tục là nền tảng của đạo đức cách mạng trong thời kỳ mới của xã hội nước ta.

Về lý luận, trong tác phẩm *Chống Duy-rinh*, Ph. Ăng-ghen chỉ rõ: Trong xã hội có nhiều loại đạo đức, nhưng được chia thành ba loại chính, đó là đạo đức phong kiến, đạo đức

tư sản và đạo đức vô sản, tương ứng với ba hình thái kinh tế - xã hội khác nhau. Con đường chúng ta đi đã được Đảng, Chủ tịch Hồ Chí Minh và nhân dân ta lựa chọn là xây dựng chủ nghĩa xã hội, thì nền tảng đạo đức tương ứng, không có gì khác hơn là đạo đức cách mạng theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Về thực tiễn, khi đất nước ta chuyển từ kháng chiến sang hòa bình xây dựng đất nước, những phẩm chất mới đang hình thành, đan xen với những thói hư tật xấu cần phải đấu tranh khắc phục là điều dễ hiểu. Chúng ta cần nhận thấy, chuẩn mực giá trị đạo đức "Trung với nước, hiếu với dân" mà Chủ tịch Hồ Chí Minh xác định trong thế kỷ XX đến nay, nội dung của nó đã không ngừng phát triển. Nếu như trước đây "trung với nước, hiếu với dân" nhấn mạnh sự hy sinh, chiến đấu để giải phóng và bảo vệ Tổ quốc, giải phóng nhân dân, thì ngày nay nội dung tư tưởng ấy được nhấn mạnh ở quyết tâm sắt đá bảo vệ vững chắc nền độc lập chủ quyền, thống nhất toàn vẹn lãnh thổ quốc gia, bảo vệ Đảng, bảo vệ Nhà nước, nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa; bảo vệ những thành quả của sự nghiệp đổi mới, sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc; bảo vệ an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội và nền văn hóa; giữ vững ổn định chính trị và môi trường hoà bình, phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

Trong quá trình hội nhập kinh tế quốc tế, chúng ta luôn nắm vững mục tiêu: xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ, kết hợp giữa nội lực và ngoại lực thành nguồn lực tổng hợp để phát triển đất nước, trên cơ sở nắm vững nguyên tắc: định hướng xã hội chủ nghĩa, bảo đảm an ninh quốc gia, giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc. Đồng thời, thường xuyên đề cao cảnh giác, không mơ hồ trước mọi âm mưu đen tối của các thế lực thù địch lợi dụng các quan hệ

thương mại để xâm nhập, thực hiện "diễn biến hòa bình", phá hoại sự nghiệp đổi mới của nước ta.

Đạo đức cách mạng, mà nền tảng của nó là chuẩn mực "Trung với nước, hiếu với dân" luôn có quan hệ đến sức sống của chế độ chính trị mà Đảng, Nhà nước và nhân dân ta đang xây dựng. Toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ta luôn nắm vững những tiêu chí mới của đạo đức cách mạng hiện nay; vận dụng sát hợp vào từng lĩnh vực của đời sống kinh tế - xã hội, gắn chặt với đường lối đổi mới của Đảng, động viên mọi tầng lớp nhân dân, mọi thành phần kinh tế, trong đó đội ngũ cán bộ, đảng viên phải là lực lượng nòng cốt đi tiên phong trong việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức cách mạng và gương mẫu hành động. Việc gì có lợi cho nước, cho dân thì phải gắng làm và làm tốt, việc gì có hại cho nước, cho dân thì kiên quyết tránh. Cảnh giác đánh bại mọi âm mưu phá hoại của các thế lực thù địch trong nước và quốc tế lợi dụng xu thế mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế, những mặt trái của nền kinh tế thị trường, lợi dụng sự quản lý của Nhà nước ta còn nhiều sơ hở và yếu kém, để chống phá cách mạng nước ta.

Trong giai đoạn cách mạng mới, trước sự tấn công của mặt trái cơ chế thị trường, với sự tác động của nhiều nhân tố phức tạp đan xen, tư tưởng, đạo đức, lối sống trong một bộ phận cán bộ, đảng viên bị phân hóa nghiêm trọng. Chuẩn mực giá trị đạo đức "Trung với nước, hiếu với dân" đang đứng trước những thách thức mới, nhất là trong khi một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên sa sút về phẩm chất đạo đức, thoái hóa, biến chất, phai nhạt lý tưởng cách mạng đã và đang gây ra hậu quả nghiêm trọng. Không ít cán bộ, đảng viên, công chức thực hiện công vụ lại tự coi mình là người gia ơn cho dân, tự cho mình cái quyền đòi hỏi sự trả ơn của nhân dân; thậm chí, coi công vụ của công chức là dịch vụ thị trường. Những hành

vi đó khiến cho nhân dân bất bình, giảm sút lòng tin vào sự nghiệp của Đảng, vào chế độ. Để khắc phục tình trạng đó, cùng với việc xây dựng và thực hiện cơ chế, chính sách, phương thức phù hợp nhằm phát huy mạnh mẽ quyền làm chủ của nhân dân, công tác giáo dục tư tưởng, chính trị cho cán bộ, đảng viên và quần chúng nhân dân cần không ngừng đổi mới cả về nội dung và phương pháp. Cần có giải pháp lâu dài và biện pháp trước mắt nhằm nâng cao tính tự giác của cán bộ, đảng viên; tích cực đấu tranh khắc phục mọi sự suy thoái đạo đức, đẩy lùi các tệ nạn xã hội để chúng ta tiếp tục vượt qua mọi khó khăn, thách thức trong nền kinh tế thị trường, quyết không để nước ta đi chệch định hướng xã hội chủ nghĩa, kiên định mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.

Hơn lúc nào hết, chuẩn mực giá trị đạo đức "Trung với nước, hiếu với dân" của Chủ tịch Hồ Chí Minh chính là gạch nối biện chứng giữa quá khứ, hiện tại và tương lai, luôn sống mãi trong sự nghiệp đổi mới, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Dưới sự lãnh đạo của Đảng, trước xu thế mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế, chúng ta cần làm cho các cấp, các ngành, mỗi người dân nắm vững đường lối của Đảng, thực hiện các bước đi thích hợp, hội nhập mạnh mẽ và sâu rộng kinh tế quốc tế nhưng vẫn giữ vững độc lập, tự chủ của đất nước. Mỗi cán bộ, đảng viên phải luôn phấn đấu, không ngừng tu dưỡng, rèn luyện mình thực sự "Trung với nước, hiếu với dân", biết đặt lợi ích của đất nước, của dân tộc lên trên lợi ích cá nhân, tiếp tục phát huy những phẩm chất anh hùng cách mạng trước đây trong điều kiện mới, gương mẫu trước nhân dân, được nhân dân tin yêu, đồng tình và ủng hộ. Làm tốt điều đó, nhất định chúng ta sẽ xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội và bảo vệ vững chắc Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. □